

การพัฒนากระบวนการสร้างเสริมความเข้มแข็งของครอบครัว เพื่อป้องกันและเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของยาเสพติด ในเขตหมู่บ้านชายแดนจังหวัดเชียงราย

The Development of Family Strengthening Enhancement Process to Prevent and Guard the Spread of Narcotics Abuse in the Bordering Village Zones of Chiangrai Province

สุชาติ ลีตระกูล^{1*} และ ปวีณา ลีตระกูล²
Suchart Leetagool^{1*} and Paweena Leetagool²

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการสร้างเสริมความเข้มแข็งของครอบครัวเพื่อป้องกันและเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของยาเสพติดในเขตหมู่บ้านชายแดนจังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจบริบทของครอบครัวและชุมชน วิเคราะห์องค์ประกอบความเข้มแข็งของครอบครัว ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของครอบครัว และกระบวนการสร้างเสริมความเข้มแข็งของครอบครัวเพื่อป้องกันและเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของยาเสพติด กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ประชาชนในเขตพื้นที่ อำเภอแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่สาย อำเภอเชียงแสน และอำเภอเชียงของ จำนวน 519 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling) และตัวแทนหน่วยงานสถานศึกษา หน่วยงานตำรวจ หน่วยงานพัฒนาสังคม หน่วยงานท้องถิ่น ตัวแทนหน่วยงานมูลนิธิและองค์กรเอกชน ตัวแทนสถาบันครอบครัว และตัวแทนเยาวชน ที่เลือกมาโดยการเจาะจง (Purposive Selection) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามการสร้างเสริมความเข้มแข็งของครอบครัวเพื่อป้องกันและเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของยาเสพติดในเขตหมู่บ้านชายแดน จังหวัดเชียงราย เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้การสัมภาษณ์ตัวแทนและการตอบแบบสอบถามของประชาชนในพื้นที่เป้าหมายและใช้การสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าความถี่

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

² อาจารย์, คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

¹ Assistant Professor Dr., Faculty of Education, Chiang Rai Rajabhat University

² Lecturer, Faculty of Management, Chiang Rai Rajabhat University

* Corresponding author. Tel. : 081-8839043

ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor analysis) และการวิเคราะห์การถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. บริบทของครอบครัวในชุมชนในเขตชายแดน จังหวัดเชียงราย พบว่า ครอบครัวในชุมชนในเขตชายแดน ส่วนใหญ่สมาชิกในครอบครัวมีจำนวน 4 คน แรงงานหลัก/ผู้หารายได้ของครอบครัว คือ พ่อและแม่ ครอบครัวยังคงมีภาระหนี้สินและใช้การกู้ในระบบมากกว่าก้นอกระบบ ครอบครัวส่วนใหญ่ไม่มีข้อห้ามหรือข้อบังคับสำหรับบุตรหรือสมาชิกในครอบครัว และประมาณครึ่งหนึ่งไม่มีภาระงานที่มอบให้บุตรหรือสมาชิกในครัวเรือนทำ เน้นการอบรมสั่งสอนเรื่องการเรียน ครอบครัวมีเวลาอยู่ร่วมกันโดยเฉลี่ยต่อวันประมาณ 1-2 ชั่วโมง ประมาณครึ่งหนึ่งมีความคิดเห็นว่า ครอบครัวมีความสุขอยู่ในระดับมาก ส่วนปัญหาหลักยังคงเป็นภาระหนี้สิน และความคาดหวังต่อบุตรหรือสมาชิกในครัวเรือนมากกว่าครึ่งหนึ่งคือ การเป็นคนดี และสนับสนุนเรื่องการเรียนมากกว่าการหารายได้

2. องค์ประกอบความเข้มแข็งของครอบครัวในเขตหมู่บ้านชายแดน จังหวัดเชียงราย ประกอบด้วย ด้านความรู้และการเรียนรู้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ ด้านความมั่นคงปลอดภัยของครอบครัว ด้านรายได้และการออมของครอบครัว ด้านความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ด้านการปลอดอบายมุขและความรุนแรงภายในครอบครัวและด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมและความคิดเห็น

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของครอบครัวในเขตหมู่บ้านชายแดน จังหวัดเชียงราย ร่วมอธิบายความแปรปรวนหรือส่งผลต่อความเข้มแข็งของครอบครัวได้ร้อยละ 49.3

4. กระบวนการสร้างเสริมความเข้มแข็งของครอบครัว เพื่อการป้องกันและเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของยาเสพติดในเขตหมู่บ้านชายแดน จังหวัดเชียงราย สรุปได้ดังนี้

กระบวนการที่ 1 การเตรียมการดำเนินงานสร้างเสริมความเข้มแข็งของครอบครัว เพื่อการป้องกันและเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของยาเสพติดในเขตหมู่บ้านชายแดนจังหวัดเชียงราย

กระบวนการที่ 2 การดำเนินงานสร้างเสริมความเข้มแข็งของครอบครัว เพื่อการป้องกันและเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของยาเสพติดในเขตหมู่บ้านชายแดนจังหวัดเชียงราย

กระบวนการที่ 3 การประเมินผลการดำเนินงานสร้างเสริมความเข้มแข็งของครอบครัว เพื่อการป้องกันและเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของยาเสพติดในเขตหมู่บ้านชายแดนจังหวัดเชียงราย

คำสำคัญ : การสร้างเสริมความเข้มแข็ง, ครอบครัว, การป้องกันและเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของยาเสพติด

Abstract

The objectives of the research entitled “Process Development of Enhancing Family’s Capacity for Protection and Monitoring Drug’s Widespread in Border Villages, Chiang Rai Province” were to survey the context of the families and communities in Chiang Rai province’s border, to analyze the strengthened compositions of the border families and communities in Chiang Rai province, to study the causal factors affecting the strengths of the families and communities in Chiang Rai province and to develop the process development of enhancing

family's capacity for protection and monitoring drug's widespread in border villages, Chiang Rai province. The samples used for studying the context and factors were 519 residents in Mae Fah Luang district, Mae Sai district, Chiang Saen district, and Chiang Khong district selected by Multistage Random Sampling. The focus groups were the representatives from educational institutes, police office, social development organization, local organization, representatives of foundation and private sectors, representatives from families and youth representatives selected by Purposive Selection .e research methodology were a questionnaire an interview and a focus group. Data analysis was done by frequency, percentage, means, deviation, factor analysis, multiple regression analysis and content analysis.

The study results were as follows:

1. The context of the families in Chiang Rai border showed that mostly, there were 4 members in a family. Parents were the main people who make a living and had savings. However, they were in debt. The solution for debt obligation was loaning from reliable finance resource more than unreliable resource. Half of the households, there were not any obligation for the children and the members. Most families, they emphasized their children on education and they would be together at least 1-2 hours. Half of the families thought that they were happy at a high level. The main problem was being in debt. More than a half of the households, they expect their children or the members to be good people and high educated more than have a good job.

2. The compositions of the border families and communities in Chiang Rai province composed of 6 aspects; knowledge and learning of quality of life, security of the family, income and savings of the family, relationship of the family, being safe from all vices and violence in the family, and participation in activities and expressing opinions.

3. Factors affecting the strengths of the border families and communities in Chiang Rai province could explain of the variance or affected the strength of the family at 49.3 percent.

4. Process development of enhancing family's capacity for protection and monitoring drug's widespread in border villages, Chiang Rai province was summarized follows :

Process 1 : The preparation of operation enhance family's Capacity for protection and monitoring drug's widespread in border villages, Chiang Rai province.

Process 2 : The operation enhance family's capacity for protection and monitoring drug's widespread in border villages, Chiang Rai province

Process 3 The evaluation of operation enhance family's Capacity for protection and monitoring drug's widespread in border villages, Chiang Rai province.

Keywords : Strengthening enhancement process, family, prevent and guard the spread of narcotics abuse

ความสำคัญของปัญหา

จากช่วงเวลาอดีตจนกระทั่งปัจจุบันประเด็นปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดได้ถูกกล่าวถึงมาโดยตลอด เนื่องจากสถานการณ์เกี่ยวกับความรุนแรงของการแพร่ระบาดของยาเสพติดยังคงปรากฏในรัฐบาลทุกยุคทุกสมัย เกือบทุกรัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับปัญหายาเสพติด เนื่องจากปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาที่ส่งผลร้ายถึงประชาชนในระดับรากหญ้าโดยตรง ซึ่งจะเห็นได้จากการมีนโยบายหรือมาตรการเกี่ยวกับยาเสพติดประกาศออกมาอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งการกำหนดให้ปัญหายาเสพติดเป็นวาระแห่งชาติ โดยใช้มาตรการปราบปรามต่อผู้ค้า มาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยา และมาตรการป้องกันต่อกลุ่มเสี่ยง จนในบางพื้นที่ของประเทศไทย สามารถประสบผลสำเร็จในการเอาชนะต่อปัญหายาเสพติด ความสำเร็จดังกล่าวอาจเป็นเพียงชั่วระยะเวลาหนึ่งเมื่อเวลาผ่านไปสถานการณ์ดังกล่าวก็กลับมาเกิดขึ้นอีก แสดงให้เห็นว่าระบบการแก้ไขป้องกันยังไม่ดีพอที่จะทำให้สถานการณ์ลักษณะนี้หมดไป ดังนั้น กระบวนการแก้ไขและป้องกันปัญหารวมทั้งแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนจึงได้เกิดขึ้น ประเด็นเรื่องชุมชนเข้มแข็ง จึงได้รับการหยิบยกขึ้นมากล่าวถึงเป็นอันมาก ในฐานะที่เป็นทางเลือกที่สำคัญของการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนจึงเป็นฐานสำคัญในการลดผลกระทบทางเศรษฐกิจ และสังคม รวมถึงการสร้างกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ยั่งยืนในอนาคต จากการศึกษาความสำคัญกับการร่วมมือร่วมใจของชุมชนในการพัฒนา หรือการแก้ไขปัญหาใดๆ นั้น ความเข้มแข็งของชุมชนจึงเป็นประเด็นหนึ่งที่เป็นกลจักรสำคัญในการแก้ไขปัญหาหรือการพัฒนาอยู่เสมอ แต่อาจกล่าวได้ว่าความสำเร็จจะเกิดขึ้นไม่ได้เลย หากไม่มีความร่วมมือและความเอาใจจริงเอาใจของภาคประชาชนที่จะจัดการกับปัญหาในพื้นที่ชุมชน และหมู่บ้านของตนเอง (ภิญโญ ทองชัย รองเลขาธิการ ป.ป.ส.)

จังหวัดเชียงรายเป็นจังหวัดที่ถูกระบุว่าเป็นพื้นที่สำคัญที่มีการนำเข้าหรือเป็นเส้นทางผ่านยาเสพติดเพื่อส่งต่อไปยังประเทศอื่น มักมีชาวการค้าลักลอบขนยาเสพติดผ่านจังหวัดเชียงรายอยู่เสมอ จึงไม่เป็นการยากที่จะหาซื้อยาเสพติดของผู้เสพยา หรือผู้ที่ต้องการจะทดลองเสพ โดยเฉพาะประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านชายแดนที่เป็นเส้นทางผ่านหรือนำเข้ายาเสพติด ยากที่จะหลีกเลี่ยงไม่ให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นวัยอยากรู้อยากลอง ทำให้เข้าถึงยาเสพติดได้ไม่ยาก ประกอบกับประชาชนในชุมชนมีการศึกษาน้อย ตลอดจนวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนที่มีการปลูกฝิ่น ทำให้การใช้ฝิ่น หรือการเสพยาในชุมชนเป็นเรื่องปกติ ดังนั้นพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการแพร่ระบาด

ดังนั้นประเด็นสำคัญที่จะช่วยป้องกันการเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดของเด็ก เยาวชนและประชาชน คือความเข้มแข็งของชุมชนหรือการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยการสร้างความเข้มแข็งตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน/ชุมชน จนถึงระดับครัวเรือนของชุมชนหรือหมู่บ้านที่ถือว่าครัวเรือนคือหน่วยย่อยที่เล็กและมีความสำคัญที่สุดของชุมชน การพัฒนาให้ครอบครัวเกิดความเข้มแข็งก็น่าจะเป็นผลดีโดยตรงต่อการพัฒนาหรือการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนโดยรวมได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน เพื่อสนองตอบนโยบายของรัฐบาลในเรื่องการขจัดปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด ทางที่มงานวิจัยจึงต้องการพัฒนากระบวนการที่จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัวในการที่จะป้องกันและเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของยาเสพติด ซึ่งผลของการดำเนินการตามกระบวนการนอกจากจะช่วยให้ครอบครัวเป็นสุขและห่างไกลยาเสพติดแล้วยังส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนในการแก้ปัญหาเสพติดในจังหวัดเชียงรายได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสำรวจบริบทของครอบครัวและชุมชนในเขตชายแดน จังหวัดเชียงราย
2. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบความเข้มแข็งของครอบครัวในเขตหมู่บ้านชายแดน จังหวัดเชียงราย
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของครอบครัวในเขตหมู่บ้านชายแดน จังหวัดเชียงราย
4. เพื่อพัฒนากระบวนการสร้างเสริมความเข้มแข็งของครอบครัวเพื่อการป้องกันและเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของยาเสพติด ในเขตหมู่บ้านชายแดน จังหวัดเชียงราย

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาบริบท การวิเคราะห์องค์ประกอบความเข้มแข็งของครอบครัวและปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของครอบครัวในเขตหมู่บ้านชายแดนจังหวัดเชียงราย

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่ชายแดน อำเภอแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่สาย อำเภอเชียงแสน และอำเภอเชียงของ จำนวน 223,679 คน (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, <http://www.dopa.go.th/.2555>)

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่ชายแดน จังหวัดเชียงราย จำนวน 385 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของเฮนเดล (เกียรติสุดา ศรีสุข, 2552 : 93)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับบริบทของครอบครัว บริบทของชุมชน องค์ประกอบของครอบครัวเข้มแข็งและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งของครอบครัว

ขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาดำเนินการสร้างเครื่องมือ โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาสร้างแบบสอบถามแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้เทคนิค IOC (Item of Objective Congruence) ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.9474 ทำการปรับปรุงหลังทดลองใช้แล้วจัดพิมพ์เป็นฉบับจริง เพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้

การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละตอน ดังนี้

1. คำถามเกี่ยวกับบริบทครอบครัว ทำการวิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอในรูปแบบของตารางประกอบความเรียง
2. คำถามเกี่ยวกับบริบทชุมชน ทำการวิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3. คำถามเกี่ยวกับองค์ประกอบของครอบครัวเข้มแข็ง
  - 3.1 ทำการวิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
  - 3.2 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) วิเคราะห์ด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป ดังนี้
    - 3.2.1 คำนวณหาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของคะแนนระหว่างข้อคำถาม โดยใช้สูตรของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient)
    - 3.2.2 สกัดองค์ประกอบ (Factor Extraction) โดยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Principal Component Analysis)
    - 3.2.3 หมุนแกนองค์ประกอบ (Factor Rotation) แบบอโรทอนอล เพื่อให้ได้องค์ประกอบที่เป็นอิสระต่อกันด้วยวิธีแวนิแมกซ์ (Varimax)
    - 3.2.4 พิจารณาองค์ประกอบลักษณะของกระบวนการสร้างเสริมความเข้มแข็งของครอบครัว เพื่อการป้องกันและเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของยาเสพติด ในเขตหมู่บ้านชายแดน
    - 3.2.5 กำหนดชื่อองค์ประกอบร่วมจากตัวแปรหลายๆ ตัวที่ร่วมกันชี้วัดความเข้มแข็งของครอบครัวในแต่ละองค์ประกอบ
4. คำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งของครอบครัว ทำการวิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) นำเสนอในรูปแบบของตารางประกอบความเรียง และทำการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) แบบเพิ่มหรือลดตัวแปรเป็นขั้นๆ (Stepwise Multiple Regression Analysis)

ระยะที่ 2 การพัฒนากระบวนการสร้างเสริมความเข้มแข็งของครอบครัวเพื่อป้องกันและเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของยาเสพติด

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยประกอบด้วย ตัวแทนหน่วยงานสถานศึกษา หน่วยงานตำรวจ หน่วยงานพัฒนาสังคม หน่วยงานท้องถิ่น ตัวแทนหน่วยงานมูลนิธิและองค์กรเอกชน ตัวแทนสถาบันครอบครัว และตัวแทนเยาวชนที่เลือกมาโดยการเจาะจง (Purposive Selection)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบประเมินกระบวนการสร้างเสริมความเข้มแข็งของครอบครัว เพื่อการป้องกันและเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของยาเสพติด และแบบบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการ

ขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาดำเนินการสร้างเครื่องมือ โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมาสร้างแบบประเมินแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้เทคนิค IOC (Item of Objective Congruence) ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ หลังจากนั้นจัดพิมพ์เป็นฉบับจริง เพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) นำเสนอในรูปแบบของตารางประกอบความเรียง

ผลการวิจัย

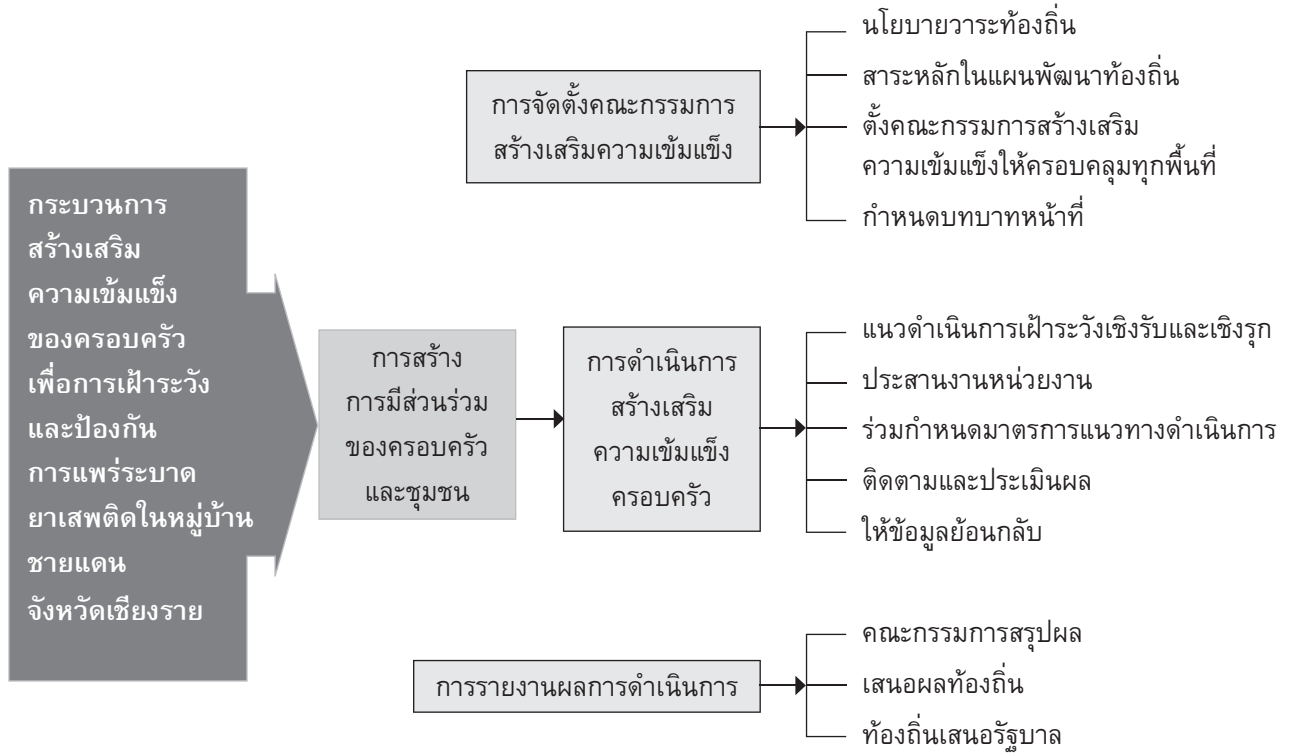
1. บริบทชุมชนในเขตหมู่บ้านชายแดน จังหวัดเชียงราย ในด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว มีค่าเฉลี่ยที่สูงสุด รองลงมาด้านสภาพแวดล้อมในการดำรงชีวิต และด้านคุณภาพชีวิต ตามลำดับ โดยด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับดีมาก รายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การเอาใจใส่จากสมาชิกในครอบครัว รองลงมาความอบอุ่นในครอบครัว และการทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว ตามลำดับ

2. บริบทของครอบครัวในชุมชนในเขตชายแดน จังหวัดเชียงราย ครอบครัวในชุมชนในเขตชายแดนส่วนใหญ่สมาชิกในครอบครัวมีจำนวน 4 คน จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่เรียนหนังสือ จำนวน 2 คนมากที่สุด สมาชิกในครัวเรือนที่มีรายได้ จำนวน 1 คน หัวหน้าครัวเรือนเป็นสัญชาติไทย และสมาชิกที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อของคนส่วนใหญ่ในครอบครัวมากที่สุด คือ พ่อ ลักษณะของครอบครัว พ่อเป็นหัวหน้าครอบครัว ส่วนแรงงานหลัก/ผู้หารายได้ของครอบครัว คือ พ่อและแม่ หัวหน้าครอบครัวมีเงินออม อย่างไรก็ตามครอบครัวยังคงมีภาระหนี้สิน ซึ่งจำนวนภาระหนี้สินของครอบครัวเป็นหลักหนี้บทบาทมากที่สุด ส่วนการแก้ปัญหาอันเกิดจากภาระหนี้ของครอบครัว ใช้การกู้ในระบบมากกว่ากู้นอกระบบ สำหรับลักษณะของการอบรมเลี้ยงดูบุตรเป็นแบบประชาธิปไตย ครอบครัวส่วนใหญ่ไม่มีข้อห้ามหรือข้อบังคับสำหรับบุตรหรือสมาชิกในครอบครัว และประมาณครึ่งหนึ่งไม่มีภาระงานที่มอบให้บุตรหรือสมาชิกในครัวเรือนทำ นอกจากนี้ครอบครัวมากกว่าครึ่งมีประเด็นหรือจุดเน้นในการอบรมสั่งสอนบุตรหรือสมาชิกในครอบครัว โดยส่วนใหญ่เน้นการอบรมสั่งสอนบุตรหรือสมาชิกในครอบครัวในเรื่องการเรียน รองลงมา คือ การแต่งกาย ส่วนเรื่องความประพฤติ น้อยที่สุด ครอบครัวมีเวลาที่อยู่ร่วมกันอย่างน้อยที่สุดโดยเฉลี่ยต่อวัน ประมาณ 1-2 ชั่วโมงมากที่สุด รองลงมา คือ ประมาณ 3-5 ชั่วโมง และไม่มีเวลาอยู่ร่วมกัน น้อยที่สุด พฤติกรรมที่แสดงออกซึ่งความรักและห่วงใยของสมาชิกในครอบครัว คือ การให้กำลังใจ รองลงมา คือ การยอมรับฟังความ และไม่มีการแสดงออก น้อยที่สุด ประมาณครึ่งหนึ่งของครอบครัวมีความคิดเห็นว่า สมาชิกในครอบครัวมีความสุขอยู่ในระดับมาก ส่วนปัญหาหลักของครัวเรือนยังคงเป็นภาระหนี้สิน ปัญหาน้อยที่สุดคือ ปัญหาเสพติดสำหรับความรุนแรงทางจิตใจที่บุตรหรือสมาชิกมักจะได้รับจากหัวหน้าครอบครัวหรือพ่อแม่ คือ การแสดงความเพิกเฉยไม่สนใจ รองลงมา คือ การดูต่ำ สมาชิกในครัวเรือนที่สร้างปัญหาให้กับครอบครัวมากที่สุด คือ บุตร รองลงมา คือ บิดา ความคาดหวังของครอบครัวต่อบุตรหรือสมาชิกในครัวเรือนมากกว่าครึ่งหนึ่งคือ การเป็นคนดี รองลงมา คือ การเรียนให้สูง และการมีงานที่ดีทำ นอกจากนี้ หัวหน้าครัวเรือนหรือบิดา/มารดาสนับสนุนบุตรหรือสมาชิกในครัวเรือนเรื่องการเรียน รองลงมา คือ การหารายได้

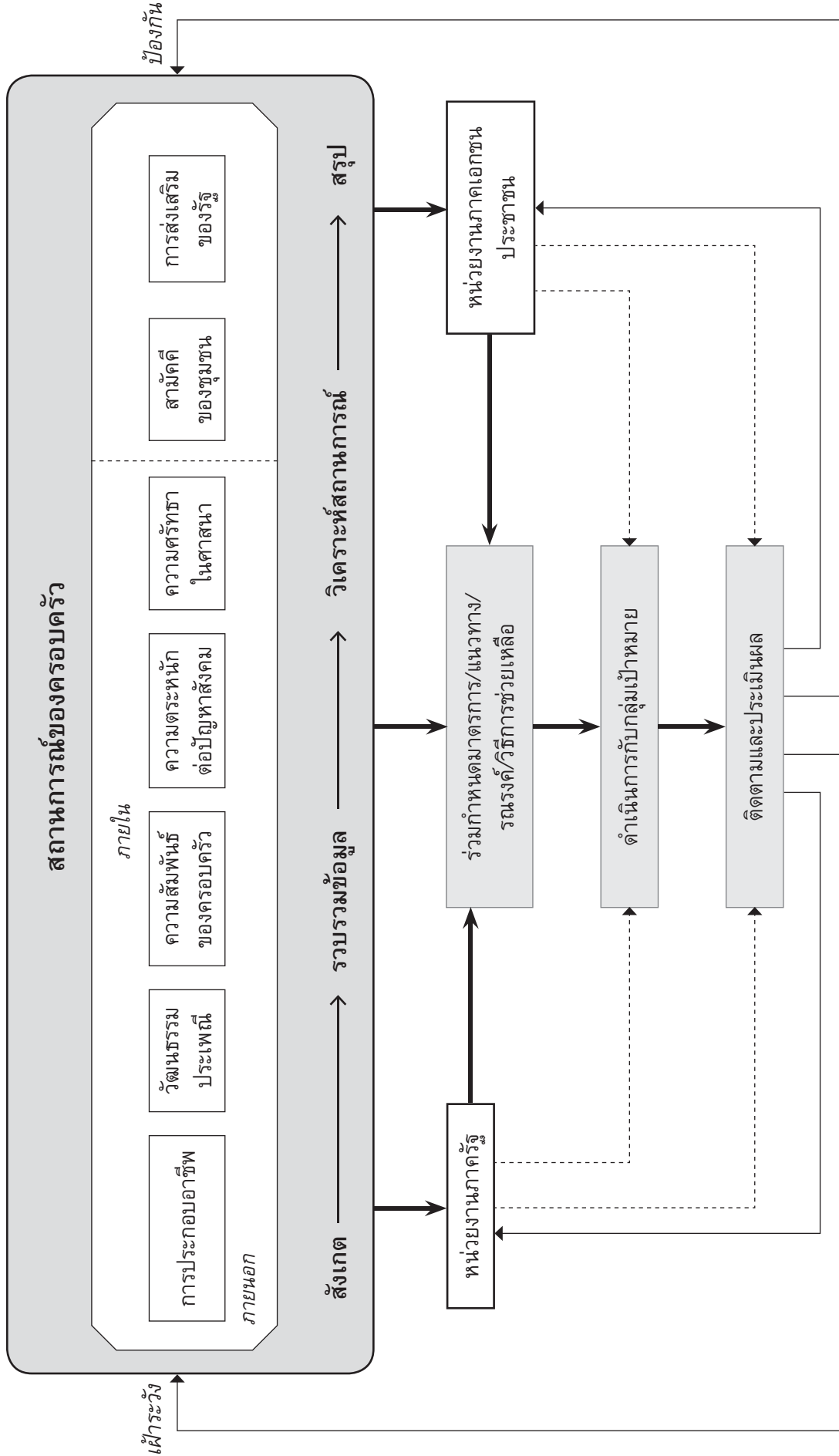
3. องค์ประกอบของความเข้มแข็งของครอบครัวในเขตหมู่บ้านชายแดน จังหวัดเชียงราย ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลักที่สำคัญ ได้แก่ องค์ประกอบด้านความรู้และการเรียนรู้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ องค์ประกอบด้านความมั่นคงปลอดภัยของครอบครัว องค์ประกอบด้านรายได้และการออมของครอบครัว องค์ประกอบด้านความสัมพันธ์ภายในครอบครัว องค์ประกอบด้านการปลอดภัยและสุขภาพและความรุนแรงภายในครอบครัว และองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมและความคิดเห็น

4. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของครอบครัวในเขตหมู่บ้านชายแดน จังหวัดเชียงราย ปัจจัยที่ใช้ในการศึกษาทั้งหมด 10 ปัจจัย ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ร่วมอธิบายความแปรปรวนหรือส่งผลต่อความเข้มแข็งของครอบครัวได้ร้อยละ 49.3 โดยปัจจัยที่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มี 7 ปัจจัย ได้แก่ การถ่ายทอดวัฒนธรรมและประเพณีของครอบครัว ความเข้าใจครอบครัวของสมาชิก การได้รับการส่งเสริมจากรัฐโอกาสทางอาชีพ การยึดเหนี่ยวในศาสนาและความเชื่อ ความตระหนักต่อปัญหาสังคม ความสามัคคีของชุมชน

5. การพัฒนากระบวนการสร้างเสริมความเข้มแข็งของครอบครัวเพื่อการป้องกันและเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของยาเสพติด ในเขตหมู่บ้านชายแดน จังหวัดเชียงราย มีกระบวนการดังนี้

จากกระบวนการทั้ง 3 ชั้น กระบวนการที่ 2 การดำเนินการสร้างเสริมความเข้มแข็งของครอบครัว สามารถอธิบายได้ดังนี้

สรุป อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาบริบทของครอบครัวในเขตชายแดน จังหวัดเชียงราย มีประเด็นที่เป็นข้อค้นพบที่นำมาอภิปราย ดังนี้

สมาชิกที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อของคนส่วนใหญ่ในครอบครัวมากที่สุด คือ พ่อ โดยพ่ออยู่ในฐานะเป็นหัวหน้าครอบครัว และเป็นแรงงานหลัก/ผู้หารายได้ของครอบครัว จากข้อมูลดังกล่าวยังยืนยันได้ว่า พ่อยังคงมีบทบาทสำคัญในสังคมไทยมาโดยตลอด ที่ยกย่องให้ผู้ชายนั้นเป็นผู้นำ โดยเฉพาะสังคมชนบท ดังนั้น การพัฒนาชุมชนหรือสังคม ซึ่งจำเป็นต้องเริ่มต้นที่ครอบครัว จึงต้องเน้นที่บทบาทของพ่อเป็นสำคัญที่จะเป็นต้นแบบหรือผู้นำแนวทางการดำเนินชีวิตของบุคคลในครอบครัว ดังนั้น การที่พ่อได้แสดงภาวะผู้นำอย่างชัดเจนก็ย่อมทำให้สมาชิกของครอบครัวเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ดังจะเห็นได้จากผลการศึกษาหลายเรื่องเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม คือ ภาวะผู้นำ สอดคล้องกับสถิติ วงศ์สุวรรณ (อ้างใน ธัญญา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2545 : 129) ได้กล่าวไว้ว่า การอบรมเลี้ยงดูเป็นกระบวนการที่ทำให้มนุษย์รู้จักกฎเกณฑ์ทางสังคม โดยผ่านทางผู้ให้การอบรม (พ่อ แม่) ทำให้คนคนนั้นเกิดการเรียนรู้และเกิดการประพฤติปฏิบัติตาม

2. ประเด็นองค์ประกอบความเข้มแข็งของครอบครัว พบว่า องค์ประกอบความเข้มแข็งของครอบครัวในเขตหมู่บ้านชายแดน จังหวัดเชียงราย มีประเด็นที่ต่างไปจากโดยทั่วไปคือ องค์ประกอบด้านความมั่นคงปลอดภัย การปลอดภัยและอารมณ์ในครอบครัว เนื่องจากลักษณะของครอบครัวอยู่ในเขตพื้นที่รอยต่อของชายแดนประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งการมีเขตแดนติดต่อกันนั้น ก่อให้เกิดปัญหาหลายประการ เช่น แรงงานอพยพ โรคระบาดที่มาจากคนที่เดินทางไปมาระหว่างชายแดน การขนถ่ายยาเสพติดเข้ามาในประเทศไทย รวมทั้งการกระทบกระทั่งกันทางการทหารในชายแดน ชนกลุ่มน้อยก่อให้เกิดการสู้รบระหว่างชายแดนที่ผ่านมา รวมทั้งการอพยพย้ายที่ทำการของประชาชนที่อาศัยในพื้นที่ที่ส่วนมากเป็นชาติพันธุ์ นอกจากนี้แล้วในบริเวณชายแดนยังเป็นแหล่งของอบายมุขได้ง่าย เช่น การพนัน หวยเถื่อน เป็นต้น ทั้งนี้เพราะการอยู่ชายแดนย่อมง่ายต่อการหนีการจับกุมจากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่ง ซึ่งปัจจัยที่กล่าวมานั้นล้วนเกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งของครอบครัวเป็นอย่างมาก ซึ่งถ้าปราศจากอบายมุข ความรุนแรงในครอบครัว รวมทั้งความรู้สึกได้ถึงความมั่นคงปลอดภัยแล้วก็ย่อมทำให้ครอบครัวที่อยู่บริเวณชายแดนมีความเข้มแข็งและพ้นจากการแพร่ระบาดของยาเสพติดได้

3. ประเด็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของครอบครัว ปัจจัยที่ใช้ในการศึกษาทั้งหมด 10 ปัจจัย ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ร่วมอธิบายความแปรปรวนหรือส่งผลต่อความเข้มแข็งของครอบครัวได้ร้อยละ 49.3 โดยปัจจัยที่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มี 7 ปัจจัย ได้แก่ การถ่ายทอดวัฒนธรรมและประเพณีของครอบครัว ความเข้าใจครอบครัวของสมาชิก การได้รับการส่งเสริมจากรัฐ โอกาสทางอาชีพ การยึดเหนี่ยวในศาสนาและความเชื่อ ความตระหนักต่อปัญหาสังคม ความสามัคคีของชุมชน โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งครอบครัวมากที่สุด ได้แก่ การถ่ายทอดทางวัฒนธรรมและประเพณีของครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับสถิติ วงศ์สุวรรณ (อ้างใน ธัญญา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2545 : 129) กล่าวไว้ว่า การอบรมเลี้ยงดูเป็นกระบวนการที่ทำให้มนุษย์รู้จักกฎเกณฑ์ทางสังคม โดยผ่านทางผู้ให้การอบรม (พ่อ แม่) ทำให้คนคนนั้นเกิดการเรียนรู้และเกิดการประพฤติปฏิบัติตาม กระบวนการอบรมเลี้ยงดูจะอบรมกล่อมเกลียดูกตั้งแต่เกิดโดยบุคคลที่อยู่แวดล้อม เช่น พ่อ แม่ ญาติ พี่น้อง เป็นต้น ทำให้เด็กได้รู้สึก ได้เข้าใจ ได้รู้สิ่งที่ไม่ดี สิ่งใดควรทำไม่ควรทำ จนทำให้เกิดพฤติกรรมต่างๆ เช่น เรียบร้อย เกเร มีมารยาท ไม่มีมารยาท ไปจนถึงลักษณะชื้อสัตย์ คดโกง มีเมตตา หรือโหดร้าย

4. กระบวนการสร้างเสริมความเข้มแข็งของครอบครัว เพื่อการป้องกันและเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของยาเสพติด ในเขตหมู่บ้านชายแดน จังหวัดเชียงราย นั้นผู้ศึกษาได้พบว่า กระบวนการสามารถ แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับประเทศ ระดับชุมชน และระดับครอบครัว เนื่องจากกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งนั้นต้องเกิดมาจากความร่วมมือของทุกภาคส่วนตั้งแต่ระดับประเทศ ระดับชุมชน และระดับครอบครัว ทั้งนี้เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ครอบครัวมีความเข้มแข็งตามไปด้วย ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการดำเนินงานโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพื่อให้เกิดกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวเพื่อการป้องกันและเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของยาเสพติด โดยจากงานวิจัยด้านสารเสพติด (www.sri.cmu.ac.th) ในส่วนของครอบครัว กระบวนการเน้นไปที่การสร้างความรู้และความตระหนักเกี่ยวกับโทษภัยของยาเสพติด ให้กับสมาชิกในครอบครัว การแบ่งเวลาเพื่อการจัดสรรเวลาของผู้ปกครองให้กับครอบครัว สอดคล้องกับงานวิจัยของสุรีย์ บุญญานุกพงศ์และคณะ (2552 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า ความยั่งยืนของการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนจะเกิดขึ้นได้ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนั้น การสร้างการรับรู้ให้คนในชุมชนเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมถึงผลกระทบที่คนในชุมชนจะได้รับทั้งต่อชีวิต ทรัพย์สิน ครอบครัว เครือญาติ ชุมชนและสังคม จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยกระตุ้นให้คนในชุมชนเกิดความเข้าใจ ความสำนึก และความตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาและความสำคัญของการเข้ามามีบทบาทในการป้องกันและแก้ไขปัญหาร่วมกันในฐานะเจ้าของปัญหา ซึ่งจะส่งผลให้การขับเคลื่อนการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนเกิดขึ้นได้และเกิดผลอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

ระดับประเทศ ควรมีการสร้างมาตรการจริงจัง ขวัญกำลังใจ ปรับปรุงสวัสดิการและการพัฒนาทักษะการทำงานด้านยาเสพติดแก่ผู้ปฏิบัติงานหน่วยงานของรัฐ เร่งการปราบปรามผู้มีอิทธิพล และการแก้ไขปัญหาคาความยากจน ตลอดจนการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายของผู้ติดยาแต่ละกลุ่ม เช่น กลุ่มเด็กและเยาวชน กลุ่มวัยแรงงาน เป็นต้น

ระดับชุมชน ควรมีการเพิ่มกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสร้างอาชีพหรือการเพิ่มรายได้ควบคู่ไปกับกิจกรรมการรณรงค์ของชุมชน

ระดับครอบครัว มีกระบวนการที่สำคัญสำหรับการทำให้สมาชิกในครอบครัวห่างจากยาเสพติด มีขั้นตอนดังนี้ 1. สร้างความใกล้ชิดระหว่างสมาชิกในครอบครัว 2. ทำความเข้าใจและรู้จักสมาชิกรวมทั้งเพื่อนหรือบุคคลที่ใกล้ชิด 3. สอดแทรกความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดและพิษภัยของยาเสพติด 4. ทำให้รู้สึกอยู่ตลอดเวลาว่ามีคนที่รักและเป็นห่วง 5. หัวหน้าครอบครัวต้องทำตัวให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่สมาชิก 6. พยายามจูงใจให้สมาชิกหรือครอบครัวมีความศรัทธาต่อศาสนาหรือสิ่งที่ตนเองนับถือ

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการวิจัยเพื่อบูรณาการการทำงานร่วมกันของหน่วยงานราชการในพื้นที่ ตำรวจ สถานีอนามัย องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ครู ชุมชน ผู้ปกครอง เพื่อการพัฒนาครอบครัวให้มีความเข้มแข็งในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาเสพติดในเยาวชนได้ประสบความสำเร็จ เยาวชนมีภูมิคุ้มกันในเรื่องยาเสพติดในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี
2. ควรทำการวิจัยเปรียบเทียบตัวแปรทางด้านศาสนาที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในการลด ละและเลิก ยาเสพติดทุกชนิด
3. ควรทำการวิจัยเพื่อศึกษาตัวแบบการเป็นผู้นำครอบครัวที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสมาชิกในครอบครัวให้ห่างไกลยาเสพติด
4. ควรมีการศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาอย่างละเอียดในแต่ละองค์ประกอบเพื่อให้ได้แนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวในหลากหลายรูปแบบ

เอกสารอ้างอิง

- เกียรติสุดา ศรีสุข. ระเบียบวิธีวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 3. เชียงใหม่ : ครองช่างพริ้นติ้ง, 2552. ชุมชนเข้มแข็ง ทางเลือกใหม่ของการพัฒนา. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : http://www.rakbankerd.com/01_jam/thaiinfor/country_info/index.html?topic_id=793&db_file=&PHPSESSID=b444f86e6d1f4a469557f89d01639343
- ธัญญา สนิทวงศ์ ณ ออยุธยา. 2545. สถาบันครอบครัวกับความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ. กรุงเทพมหานคร.
- บังอร เทพเทียน และคณะ 2551. ปัจจัยที่สัมพันธ์กับครอบครัวเข้มแข็ง. วารสารสาธารณสุขและการพัฒนา 2551 ปีที่ 6 ฉบับที่ 2.
- รัตนา ไชยเลิศ. การวิเคราะห์องค์ประกอบประสิทธิภาพการสอนของครูคณิตศาสตร์ โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 4. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา, 2550.
- ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดจังหวัดเชียงราย. สถานการณ์การเฝ้าระวังยาเสพติด. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.chiangrai.net/Cpoc/miniWeb/sts/p2.htm>
- ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดจังหวัดเชียงราย. เผยสถานการณ์ยาเสพติด : ชนกลุ่มน้อยผู้ผลิตเฮโรอีน-ยาบ้าผุดโรงงานย่อย-พัฒนาวิธีชุกยา. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.oknation.net/blog/LittleLee/2008/03/17/entry-2>
- สมหมาย สาททรัพย์. ความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงของชาวพุทธ : ศึกษากรณี ชุมชนศิระชะอโศก อำเภอกันทรลักษ์ขณะ จังหวัดศรีสะเกษ. ภาคนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม), สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2542.
- สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. กรณีศึกษาประชาคมชุมชนเข้มแข็งในการจัดการกับปัญหา ยาเสพติด 10 ชุมชนต้นแบบภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. 2549.

สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ร่วมกับสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. โครงการพัฒนามาตรฐานครอบครัวเข้มแข็ง. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.tu.ac.th/org/socadm/drill/vi1.pdf>

สุรีย์ บุญญานพวงศ์ และคณะ. 2552. การบริหารจัดการชุมชนริมน้ำ: กรณีศึกษาชุมชนแม่น้ำปิง ตำบลบ้านเรือน อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน : รายงานฉบับสมบูรณ์. เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัย เชียงใหม่.